

O. DANIEL ŚLIWIŃSKI OFMCONV

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

NIEPOKALANA WSZECHPOŚREDNICZKA ŁASK JAKO TYTUŁ BAZYLIKI MNIEJSZEJ W NIEPOKALANOWIE

Słowa kluczowe: liturgia, bazylika, Niepokalanów, Wszechpośredniczka Łask, św. Maksymilian, tytuł, kościół

1. Wprowadzenie. 2. Najważniejsze wypowiedzi w Tradycji i Magisterium o pośrednictwie Maryi. 3. Pośrednictwo Maryi w pismach św. Maksymiliana. 4. Bazylika w Niepokalanowie. 5. Teksty Mszy Świętej na uroczystość Patronki bazyliki. 6. Podsumowanie

1. WPROWADZENIE

Na przełomie XIX i XX w., już po ogłoszeniu Dogmatu o Niepokalanym Pojęciu NMP, często była podnoszona kwestia Wszechpośrednictwa Maryi. Poprzez wieki wielu autorów, teologów, papieży i świętych uważało ten tytuł jako pewnik wiary, a Kościół święty przychylił się do tego przywileju, choćby poprzez nadawanie takiego tytułu poszczególnym świątyniom¹.

„Kim jesteś, o Pani? Kim jesteś, o Niepokalana...”², tymi słowami św. Maksymilian zaczął książkę, która miała być jego dziełem o Matce Chrystusa. Jednak książka nigdy nie została skończona w związku z aresztowaniem go 17 lutego 1941 r.³ Czy jako wielki czciciel Niepokalanej, odpowiedziałaby w tej książce na pytanie o wszechpośrednictwo Maryi, w taki sposób, który pozwoliłby na ogłoszenie tego tytułu w oficjalnej nauce Kościoła podczas Soboru Watykańskiego II? Na to pytanie nie sposób udzielić odpowiedzi. Sam Sobór w VIII rozdziale

¹ W Polsce ten tytuł, oprócz bazyliki w Niepokalanowie nosi kościół we Włodzisławiu Śląskim. Podobny tytuł kościołów w Polsce to: Matki Bożej Pośredniczki Wszelkich Łask w Tychach, w Szczekowicach oraz w Piasecznie.

² M.M. Kolbe, św., *Pisma*, red. P. Sotowski (dalej skrót: PMK), Niepokalanów 2008, cz. II, nr 1170, 661. Dalej po skrócie pierwsza cyfra będzie odnosiła się do numeru pisma, a druga do strony, na której dany fragment się znajduje.

³ *Opowieść o św. Maksymilianie*, P. Sotowski, Niepokalanów 2011, 326.

Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* naucza, że: „nie zamierza przedstawiać pełnej nauki o Maryi ani rozstrzygać kwestii jeszcze nie całkowicie wyjaśnionych pracą teologów. Zachowują tedy nadal swoje prawo poglądy, jakie w szkołach katolickich swobodnie podaje się o Tej, która w Kościele świętym zajmuje miejsce najważniejsze po Chrystusie, a jednocześnie nam najbliższe” (KK 54). Jedną ze szkół katolickich jest szkoła franciszkańska, która niewątpliwie przyczyniła się do ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP⁴. Także temat Wszechpośredniczki Łask, mimo że dziś wydaje się kontrowersyjny, nie jest szkole serafickiej obcy⁵, o czym świadczy choćby tytuł bazyliki w Niepokalanowie. Warto przyrzeć się kwestii, jak doszło do nadania takiego tytułu, szczególnie w roku, w którym obchodzimy aż trzy okrągłe rocznice, mianowicie: 85 lat od rozpoczęcia budowy, 70 lat od jej konsekracji i 20 lat od nadania tytułu sanktuarium.

2. NAJWAŻNIEJSZE WYPOWIEDZI W TRADYCJI I MAGISTERIUM O POŚREDNICTWIE MARYI

Pismo Święte nie używa wprost sformułowania wszechpośrednictwa, a nawet pośrednictwa Maryi. Mocno kładzie nacisk na Jedyne Pośrednika, którym jest Jezus Chrystus (por. 1 Tm 2, 5). Jednak już w tekstach biblijnych można zauważyć pewne elementy pośrednictwa Maryi. To przez Nią, a więc poprzez Jej pośrednictwo, Chrystus stał się człowiekiem. Przez zgodę Maryi stał się Bogiem-Człowiekiem, a tym samym stał się jedynym Pośrednikiem. To pośrednictwo jest nazywane pośrednictwem inkarnacyjnym, ponieważ Bóg dzięki dziewiczemu macierzyństwu Maryi, obdarzył ludzi łaską wiecznego zbawienia i to przez Nią otrzymaliśmy Jezusa⁶. Jak naucza św. Justyn: „Maryja [...] stała się dla siebie i dla całego rodzaju ludzkiego przyczyną zbawienia”⁷. Jednak to pośrednictwo miałyby swoje źródło w dogmacie o Bożym Macierzyństwie Maryi, dlatego teolodzy, z pierwszej połowy XX w., którym zależało na ogłoszeniu dogmatu o Wszechpośrednictwie Maryi, w swojej argumentacji nie odnoszą się do argumentu inkarnacyjnego, ale zwracają uwagę na czynny udział Maryi w dziele odkupienia⁸. Matka Pana ukazana jest także

⁴ A.L. Krupa, *Miejsce Maryi w kulcie Kościoła według bł. Maksymiliana Kolbego*, w: *Bł. Maksymilian Maria Kolbe. Dokumenty, artykuły, opracowania*, red. J.R. Bar, Niepokalanów 1974, 333.

⁵ Warto tu wymienić opracowania na temat pośrednictwa Maryi napisane przez franciszkanów: G.M. Bartosik, *Mediatrix in Spiritu Mediatore. Pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny jako uczestnictwo w pośredniczącej funkcji Ducha Świętego w świetle teologii współczesnej*, WOF, Niepokalanów 2016; M. Adaszkiewicz, *Wszechpośrednictwo Maryi w nauczaniu św. Maksymiliana Marii Kolbego*, WOF, Niepokalanów 2006; P. Sotowski, *Wkład bł. Maksymiliana Kolbego w staranie o ogłoszenie Dogmatu Wszechpośrednictwa NMP*, w: *Bł. Maksymilian Maria...*, dz.cyt., 363–371.

⁶ Por. *Kolekta uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki Maryi*, w: *Mszal rzymski dla diecezji Polskich*, Pallotinum, Poznań 1986, 42. Por. W. Łaszewski, *Pośrednictwo szczególne i wyjątkowe*, w: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1993, 99.

⁷ Ireneusz, *Przyczyna naszego zbawienia*, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, red. S.C. Napiórkowski, t. I, Niepokalanów 1991, 24.

⁸ Por. L. Balter, *Wszechpośrednictwo Maryi a jedyne pośrednictwo Chrystusa*, w: *Matka Odkupiciela, Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”*, red. S. Grzybek, Kraków 1988, 123.

jako Pośredniczka w wydarzeniu z Kany Galilejskiej (J 2, 1–11), gdzie wstawia się za młodą parą i wyprasza u Jezusa cud przemiany wody w wino⁹. Ten fragment zostanie omówiony w ostatniej części artykułu.

Pierwszym świadectwem modlitwy do Maryi i prośby o jej pośrednictwo jest *Sub Tuum praesidium*¹⁰, natomiast bezpośrednio do tego tytułu nawiązuje św. Efrek Syryjczyk w IV w. „Witaj najlepsza pośredniczko Boga i ludzi”¹¹. Wielu autorów średniowiecznych nazywa Maryję Pośredniczką: patriarcha Konstantynopola św. Tarazjusz¹², Izidor bp Soluński¹³, Eadmer¹⁴. Ten sposób pojmowania pośrednictwa Maryi, ściśle związany z ekonomią zbawienia i zakorzeniony w Piśmie Świętym jest obecny w nauczaniu Kościoła także dzisiaj¹⁵.

Nowe podejście do kwestii Wszechpośrednictwa przychodzi wraz ze średniowieczem. Problem ten jest poruszany w kontekście śmierci krzyżowej Chrystusa i udziału Maryi w odkupieniu świata¹⁶. Chrystus przez misterium paschalne napełnił skarbiec odkupienia wraz ze swoją Matką Współodkupicielką, a teraz dzięki szczególnemu przywilejowi Maryja udziela ludziom z tego skarbcza wszelkich łask¹⁷. Święty Bernard z Clairvaux, potwierdza doskonałość pośrednictwa Chrystusa, jednak stawia potrójne „ale”: „1. Chrystus mógłby nam wystarczyć, ale nie jest dobrze człowiekowi samemu; lepiej, by towarzyszyła mu płeć odmienna; 2. Chrystus jest wprawdzie przepotężnym Pośrednikiem, ale jego człowieczeństwo tak bardzo zostało wchłonięte przez bóstwo, że ludzie mogą się lękać Jego majestatu; 3. Cierpiąc za nas, nauczył się wprawdzie miłosierdzia i współczucia, ale nie przestał być przecież naszym sędzią”¹⁸. W ten sposób utrwalił się w średniowieczu obraz królestwa niebieskiego podzielonego na dwie części: Chrystusowe królestwo sprawiedliwości i Maryjne królestwo miłosierdzia.

Kolejną koncepcją pośrednictwa Maryi jest pośrednictwo stopniowe wstępujące i zstępujące. Ten pogląd ma swoje źródło w nauczaniu św. Bernarda z Clairvaux i św. Bernardyna ze Sieny. Doktor maryjny w swoim kazaniu na święto Narodzenia

⁹ *Nowy komentarz biblijny. Nowy Testament*, t. IV/1, *Ewangelia według św. Jana rozdziały 1–12*, red. S. Mędała, Edycja Świętego Pawła 2010, 357.

¹⁰ O podważeniu pochodzenia modlitwy z przełomu III i IV w. pisze: P. Towarek, *Modlitwa Sub Tuum praesidium: czas powstania, miejsce w liturgii oraz recepcja w kulturze muzycznej. Zarys problematyki*, *Vox Patrum* 41 (2021), t. 80, 239–268.

¹¹ Efrek Syryjczyk, *Ku chwale Bożej Rodzicielki Dziewicy Maryi*, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, red. S.C. Napiórkowski, t. I, Niepokalanów 1991, 71.

¹² *Oratio in SS. Dei Matrem in templum deductam*, PG 98, 1500: „Ave, mediatrix omnium qui sub caelo sunt”.

¹³ *Sermo in Dormitionem B.V. Mariae*, PG 139, 163: „Quam utinam assequimur omnes, mediatrice Deipara, et gratia Domini nostri Jesu Christi, quem decet gloria omnis, honor et adoratio...”.

¹⁴ *Liber de excellentia Virginis Mariae*; PL 159, 574: „Quis igitur istaperpendens aestimare queate qua laude digna sit, quae tantorum honorum sola praecunctis efficit meruit mediatrix?”.

¹⁵ Por. G.M. Bartosik, *Mediatrix in Spiritu Mediatore...*, dz.cyt., 262.

¹⁶ Por. tamże, 264.

¹⁷ Por. F. Dziasek, *Wszechpośrednictwo Najświętszej Maryi Panny*, w: *Gratia Plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*, red. B. Przybylski, Poznań–Warszawa–Lublin 1965, 318.

¹⁸ S.C. Napiórkowski, *Solus Christus. Zbawcze pośrednictwo według „Księgi zgody”*, Lublin 1999, 64.

Najświętszej Maryi Panny *De aquaeductu*, nazywa Maryję akweduktem, poprzez który spływają na nas wszystkie łaski, a my, przez Nią mamy dostęp do Jezusa i Boga Ojca, bo tylko Ona jest godna stanąć przed majestatem Boga¹⁹. Taki pogląd ma swoje źródło w średniowiecznym społeczeństwie, gdzie nikt z pospólstwa nie mógł stanąć bezpośrednio przed królem. Podobną myśl przytacza drugi z Autorów: „Kaźda łaska dana ludziom posiada trojaką uporządkowaną przyczynę: od Boga przechodzi do Chrystusa, od Chrystusa przychodzi do Maryi, przez Maryję dana jest nam”²⁰. W tej koncepcji nie zanika Bóg jako źródło łaski, ale na pierwszy plan wychodzi Matka Pana, która tych łask jest Rozdawczynią i do Niej należy się zwracać jako do: Błagalniczki, Orędowniczki, Wstawienniczki, Wyjednawczyni Łask, Wszehmocy Błagającej, Wszehpośredniczki Łask, Rozdawczyni, Skarbniczki czy Szafarki²¹.

Przez wieki wielu teologów i świętych pielęgnowało w nauczaniu takie podejście do Bogurodzicy, m.in. św. Jan Eudes, św. Alfons Liguori czy św. Ludwik Grignon de Montfort. Także Stolica Święta w zwyczajnym nauczaniu wypowiada się o wszechpośrednictwie Maryi. Papież Benedykt XIV w Liście apostolskim *Gloriosae Dominae* z 1748 r., mówi o Maryi, że jest: „jak niebiański strumień, przez który spływają strumienie wszelkich łask i darów na łono biednych obyczajów”²². Bardzo dobitnie mówi o tym Leon XIII w Encyklice *Octobri mense*: „Wolno zatem w nie mniej prawdziwym i własnym znaczeniu stwierdzić, że w ogóle nic z tego przeogromnego skarbcza łaski, który przyniósł Pan, ponieważ «łaska i prawda przyszły przez Jezusa Chrystusa» (J 1, 17), nie może być dla nas uzyskane, jak tylko za zgodą Boga, przez Maryję. Jak bowiem do najwyższego Ojca nikt nie może się zbliżyć jak tylko przez Syna, podobnie nikt nie może przystąpić do Chrystusa jak tylko przez Matkę”²³. Papież Pius X, wydając Encyklikę *Ad diem illum*, w pięćdziesiątą rocznicę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP, tak pisze o pośrednictwie łask: „Jest więc zupełnie jasne, że jesteśmy w rzeczywistości daleko od tego, by Bożej Rodzicielce przypisywać moc sprawiania ponadnaturalnej łaski, którą posiada jedynie Bóg. Ona jednak, ponieważ góruje nad wszystkim świętością i łącznością z Chrystusem i została włączona przez Chrystusa do dzieła ludzkiego zbawienia, pozyskuje dla nas, jak mówią «według odpowiedniości» to, co Chrystus pozyskał «według godności» i jest pierwszą Szafarką przy rozdzielaniu łask”²⁴. Także Benedykt XV w jednym ze swoich listów stwierdza: „A ponieważ wszystkie łaski, którymi Autor wszelkiego dobra raczy się podzielić z biednymi potomkami Adama, przychodzą, dzięki miłosnemu zarządzeniu Jego Boskiej Opatrzności, rozdzielone przez ręce Najświętszej

¹⁹ S.C. Napiórkowski, *O wodociągu. Wprowadzenie, przekład i komentarze do kazania św. Bernarda z Clairvaux*, Roczniki Teologiczne 46 (1999), z. 4, 195–206.

²⁰ Św. Bernardyn ze Sieny, *Semo VI in festis B.M.V. de Anna*, 1, c. 2.

²¹ Por. F. Dziasek, dz.cyt., 305.

²² *Gloriosae Dominae*, w: *Opera Omnia in tomos XVII Distributa*, Prati 1846, t. XVI, 428: „Ipsa est coelestis veluti rivus, per quem gratiarum omnium, atque donorum fluentia in miserorum moralium sinum deducuntur”.

²³ *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. I. Bokwa, Poznań 2007 (dalej skrót: BF): BF 774.

²⁴ BF 816.

Dziewicy, chcemy by do wielkiej Matki Boga w tej przeraźliwej godzinie, więcej niż zwykle, zwróciła się żywa i ufna modlitwa Jej najcierpiętszych (bardzo skrzywdzonych – *afflittissimi*) dzieci. Dajemy zatem jego eminencji zadanie, by dał poznać wszystkim biskupom świata nasze palące pragnienie, by uciec się do Serca Jezusa, tronu łaski i by do tego tronu uciec się przez Maryję²⁵. Te obszernie zacytowane wypowiedzi Magisterium Kościoła, jak i średniowieczne koncepcje wszechpośrednictwa Maryi wprowadzają w myśl św. Maksymiliana, który jako wierny syn Kościoła, żyjący na początku XX w., chciał oddać Maryi jak największą cześć, ale zawsze zgodnie z nauką Kościoła²⁶.

3. POŚREDNICTWO MARYI W PISMACH ŚW. MAKSYMILIANA

Nauczanie św. Maksymiliana na temat Wszechpośrednictwa Maryi, można podzielić na dwa etapy. W pierwszym z nich powtarza dotychczasową naukę, mówiącą o pochodzeniu tego przymiotu z macierzyństwa lub z teologii krzyża²⁷. Pierwsza pisemna bezpośrednia wzmianka pochodzi z 1919 r., jest to konferencja wygłoszona w Krakowie podczas spotkania koła MI²⁸: „Jakiż wreszcie hymn uwielbienia, chwały i dziękczynienia wzniosą wszyscy niebianie Sercu P[ana] Jezusa, że tak tkliwą raczyło zostawić nam Matkę, abyśmy uciec się mogli i ukryć pod Jej macierzyński płaszcz przed słusznymi ciosami sprawiedliwości Jego, że nie chcąc nas karać, ale przebaczyć, umyślił dać nam Pośredniczkę, Orędowniczkę, Matuchnę najdroższą i Jej cały porządek miłosierdzia powierzył, sobie sprawiedliwość zostawiając, że Ją tak dobrą stworzył, iż nie umie opuścić grzesznika, choćby najgorszego, co do Niej się ucieka i tak potężną, że wystarczy Jej życzenie, aby skłonić natychmiast Serce nieskończonego Boga²⁹. Powyższy tekst może mieć swoje źródło jeszcze w czasach studiów w Rzymie. Maksymilian bardzo mocno czcił Serce Jezusa³⁰, co pewnie miało swoje źródło w obrazie, który wisiał w kaplicy Kolegium Franciszkańskiego w Rzymie, gdzie przez siedem lat się modlił. Półtora roku po jego przybyciu do Wiecznego Miasta, 11 lutego 1913 r., wprowadzono do tej kaplicy figurę Matki Bożej z Lourdes z napisem nad głową „Ja jestem Niepokalane Poczęcie”, ustawiając ją w pobliżu ołtarza³¹. Jak zaznacza P. Sotowski: „[Maksymilian] miał

²⁵ Benedykt XV, *List do kardynała Piotra Gaspariego (5 maja 1917)*, AAS 9 (1917), nr 9/I, 266 (tłumaczenie własne).

²⁶ Por. PMK nr 913, 262.

²⁷ S.C. Napiórkowski, *Matka Pana (problemy – poszukiwania – perspektywy)*, Niepokalanów 1998, 121.

²⁸ Rycerstwo Niepokalanej (Milicja Niepokalanej, w skrócie MI – od nazwy łac. *Militia Immacolatae*) to międzynarodowy ruch katolicki, który można ująć w sformułowaniu: „całość życia katolickiego w nowej formie, polegającej na łączności z Niepokalaną, Wszechpośredniczką naszą u Jezusa”, por. *ABC Rycerstwa Niepokalanej*, Niepokalanów 2004, 3–6.

²⁹ PMK nr 882, 224.

³⁰ Por. P. Sotowski, *Rola Maryi w duchowym wzrastaniu i nauczaniu św. Maksymiliana Kolbego w świetle jego pism*, *Salvatoris Mater*, 2003 (5), nr 2, 195.

³¹ Por. tamże, 194–195.

zatem przed sobą pewnego rodzaju obraz pośrednictwa Niepokalanej. Ona stała niejako na drodze do Serca Jezusowego³². Jednak już podczas studiów nawiązywał w swoich notatkach z rekolekcji z 1914 r. do pośrednictwa Maryi: „Nie zważaj na sądy ludzkie, bo: 1) one ci nic zrobić nie mogą, ani dobrego, ani złego, jeżeli tego nie dopuści Pan Bóg, czyli nie da przez ręce Niepokalanej³³, czy też rok później: „Cokolwiek nie zależy *hic et nunc* od twej woli: czy przeszłe, czy przyszłe, czy terażniejsze, jest dla ciebie najlepsze, tak że nawet nic lepszego nikt pomyśleć nie może, gdyż przychodzi od najlepszego Ojca przez ręce Niepokalanej³⁴. 22 stycznia 1918 r. w swoich notatkach z medytacji zapisuje: *Omnia possum in Eo qui me confortat [Flp 4,13] per manus Immaculatae*³⁵. Powoli w duchowości maryjnej św. Maksymiliana pojawia się relacja Niepokalanej do Ducha Świętego: „(Kaz[anie] br. Jerzego Montico). (M) Pokój; *permitte dirigi a Spiritu Sancto per Immaculatam, mediantibus omnibus; oboedientia*”³⁶.

Redaktor „Rycerza Niepokalanej” w jednym z pierwszych numerów tego czasopisma, w nawiązaniu do słów papieża Leona XIII z Encykliki o różańcu, tak pisze: „Ojciec św. Leon XIII mówi w encyklice o różańcu (22 września 1891 r.): «Wolno twierdzić, że z niezmiernego skarbu wszelakich łask... nic nam nie jest udzielone z woli Bożej, jak tylko przez Maryję i jak do najwyższego Ojca nikt nie może przystąpić, jak tylko przez Syna, tak prawie do Chrystusa nikt nie może przystąpić, jak tylko przez Matkę». Czy możemy więc inaczej zabrać się do pracy nad osiągnięciem celu MI, jak tylko oddać się Najśw[iętszej] Maryi Pannie Niepokalanej bezwarunkowo, całkowicie i na zawsze jako narzędzie w Jej niepokalanych rękach, by w nas i przez nas raczyła Ona sama działać? To więc oddanie się stanowi istotę MI³⁷.

Widać więc, jak o. Maksymilian bardzo chce, aby jego pobożna miłość do Niepokalanej oraz praca apostołska były mocno osadzone w nauczaniu Kościoła. Podobnie Założyciel Niepokalanowa do swoich współpracowników tak mówi podczas konferencji 6 czerwca 1933 r.: „Niezawodną i niezbitą jest prawdą w Kościele katolickim, choć to nie jest jeszcze ogłoszone jako dogmat, że Matka Boża jest Pośredniczką wszystkich łask. W świetle uwag z odczytów, które słyszałem, przedstawia się to mniej więcej w ten sposób: źródłem wszystkiego bytu, tego, co nie jest niczym, jest Bóg, i to pochodzi od Pana Boga. Jednak, według porządku ustalonego od Boga, wszystkie dobra udzielane bywają ludziom przez Maryję, a nie wprost. Stąd też wszystkie łaski zawsze otrzymujemy nie inaczej jak przez Maryję. Co do sposobu udzielania łask, to w tym względzie nie możemy wiele powiedzieć, bo nasz umysł jest zbyt ograniczony, by mógł pojmować tak wzniosłe tajemnice nadnaturalne³⁸.

³² Tamże, 195.

³³ PMK nr 842, 18.

³⁴ PMK nr 844, 21.

³⁵ PMK nr 864B, 58, „Wszystko mogę w Tym, który mnie umacnia przez ręce Niepokalanej”; por. PMK nr 864C, 62.

³⁶ PMK nr 864C, 62, „Daj się prowadzić Duchowi Świętemu przez Niepokalaną, za pośrednictwem wszystkich; posłuszeństwo”.

³⁷ PMK nr 913, 262.

³⁸ *Konferencje świętego Maksymiliana Marii Kolbego*, red. J.A. Książek, W.K. Kaczmarek, Niepokalanów 2018, wydanie IV, 32–33.

W powyższych tekstach widać bardzo jasno nawiązanie do tradycyjnych koncepcji wszechpośrednictwa Maryi. Jednak od około 1937 r.³⁹ św. Maksymilian zaczyna tworzyć swoją wizję rozdawnictwa łask przez Bogarodzicę i jest ona mocno związana z dogmatem o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny. Uważa bowiem, że zatrzymanie się na wyjaśnieniu dogmatu tylko na poziomie zachowania Maryi od grzechu pierworodnego to za mało, gdyż ma to tylko wydźwięk negatywny – Maryja nie ma grzechu⁴⁰. Maksymilian do tego dogmatu odnosi się w kontekście słów Maryi wypowiedzianych w Lourdes: „Ja jestem Niepokalane Poczęcie”. Rozumie to w ten sposób, że przez siedem wieków zakon franciszkański starał się o ogłoszenie tego dogmatu, co nastąpiło w 1854 r.⁴¹. To wydarzenie poprzedzały dwa ważne dla niego wydarzenia, objawienie „cudownego medalika” oraz nawrócenie żyda Alphonse Ratisbonnego. Natomiast już po samym promulgowaniu dogmatu Maryja przedstawia się jako Niepokalane Poczęcie, jest to Jej Imię⁴². Maksymilian stwierdza, że zadanie Zakonu nie skończyło się w momencie oficjalnego podania do wierzenia dogmatu, ale ma rozwijać się dalej, a kolejną prawdą, jaka z tego wypływa, jest prawda o wszechpośrednictwie łask⁴³. Jednak to wszechpośrednictwo jest w jego nauczaniu przedstawiane w odniesieniu do Trzeciej Osoby Trójcy Świętej – Ducha Świętego. Dlatego do „Miles Immaculatae”⁴⁴ pisze dwa artykuły: *Niepokalana*⁴⁵ oraz *Niepokalane Poczęcie NMP a wszechpośrednictwo łask*⁴⁶. W tych tekstach widać już dojrzałą myśl św. Maksymiliana, dotyczącą relacji Maryi i Ducha Świętego, a także związanego z tym pośrednictwa łask: „Od tej chwili [od momentu Wcielenia – przyp. autora] wszelka łaska od Ojca przez wcielonego Syna Jezusa i Ducha zamieszkującego w Niepokalanej – przez Niepokalaną jest rozdawana. I każdy objaw miłości stworzeń, tylko przez Niepokalaną oczyszczony od niedoskonałości a przez Jezusa podniesiony do wartości nieskończonej i tak godny majestatu Ojca Niebieskiego, idzie przed oblicze Boga. Zjednoczenie Ducha Świętego z Niepokalaną Dziewicą jest tak ścisłe, że Duch Święty, przenikając duszę Niepokalanej, wpływa na dusze tylko za Jej pośrednictwem. Dlatego [stała się] Pośredniczką łask wszelkich, a stąd i prawdziwą Matką wszelkiej łaski Bożej”⁴⁷.

Jak zauważa G. Bartosik, w swoim nauczaniu o Maksymilian zaznacza, że odkupienie jest dziełem Jezusa Chrystusa, natomiast Duch Święty uczestniczy w tym dziele, poprzez przemianę duszy człowieka w świątynię Bożą, wstawianie się u Ojca i rozdawnictwo łask oraz charyzmatów⁴⁸. Kontynuując myśl Świętego:

³⁹ Por. P. Sotowski, *Rola Maryi...*, 222.

⁴⁰ Zob. PMK nr 1197, 699.

⁴¹ Pius IX, *Ineffabilis Deus*, 8 grudnia 1854 r., w: BF, 238–240.

⁴² Por. PMK nr 1169, 657, jest to plan książki, którą miał zamiar napisać.

⁴³ Zob. PMK nr 1197, 699–703.

⁴⁴ Kwartalnik po łacinie, szczególnie skierowany do duchowieństwa, wydawany od 1938 r.

⁴⁵ PMK nr 1136, 616–618.

⁴⁶ PMK nr 1141, 625–630.

⁴⁷ PMK nr 1136, 618.

⁴⁸ Por. G. Bartosik, *Pneumagogiczny wymiar niepokalanego poczęcia Maryi*, w: *Tota pulchra es Maria. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum mariologicznego z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Matki Bożej, Licheń, 17–20 maja 2004 r.*, red. J. Kumala, Licheń 2004, 212.

„wolno wnioskować, że Maryja jako Matka Jezusa Zbawiciela, stała się Współodkupicielką rodzaju ludzkiego, a jako Oblubienica Ducha Świętego uczestniczy w rozdawnictwie łask wszelkich”⁴⁹. G. Bartosik zwraca uwagę na to, że Maryja jest nazywana Tą, która uczestniczy w rozdawaniu łask oraz że Duch Święty wpływa na dusze za Jej pośrednictwem, co można traktować jako obronę przed zarzutami, że chce się Jej przypisać cechy boskie⁵⁰.

4. BAZYLIKA W NIEPOKALANOWIE

Pierwsze informacje w Pismach św. Maksymiliana dotyczące budowy nowego kościoła to list z 17 maja 1934 r. do o. Floriana Koziury, ówczesnego gwardiana Niepokalanowa. Píše w nim: „Zapewne «bazylika» będzie spora wedle potrzeby, ale uboga i piękna harmonią wszystkich części zgranych do jej jedyne go celu: zbawić i uświęcić jak najwięcej dusz przez Niepokalaną. Zresztą nie będzie tam nic, co by nie było do tego celu potrzebne”⁵¹. Dla Maksymiliana istotą nowego kościoła ma być to, aby przyczynił się on do realizacji celu, jaki od początku ma Rycerstwo Niepokalanej: „zdobyć cały świat i każdą duszę z osobna, która jest lub będzie do końca świata, Niepokalanej, a przez Nią Przen[ajświęszemu] Sercu Jezusowemu”⁵². Dlatego też we wspomnianym liście Męczennik Miłości pisze: „Wyobrażam sobie piękną figurę Niepokalanej w wielkim ołtarzu, a na jej tle pomiędzy rozłożonymi rękami monstrancja w ciągłym wystawieniu Przenajświętszego Sakramentu. Bracia na zmianę adorują. – Kto zaglądnie do kościółka „bazyliki”, pada na kolana, adoruje, spogląda na twarz Niepokalanej, odchodzi, a Ona z Panem Jezusem jego sprawę załatwia. I załatwia sprawy misyjne, twardych opoczystych serc pogańskich. Ponad figurą w witrażu (ścianie) piękny obraz Serca Pana Jezusa”⁵³.

W Archiwum Niepokalanowa, w teczce dotyczącej bazyliki jest maszynopis, nieznanego autora z 31 października 1954 r., zatytułowany „Konsekracja kościoła w Niepokalanowie”. Tekst przekazuje informację, że inicjatorami budowy kościoła byli czytelnicy „Rycerza Niepokalanej”: „Niepokalanów [...] uważali oni za sanktuarium Niepokalanej i zwracali się z prośbą do wydawnictwa M.I., by zbudowano tu świątynię ku czci Niepokalanej. Na budowę świątyni zaczęły płynąć ofiary gorliwych czcicieli Niepokalanej. Sprawa budowy kościoła stawała się coraz bardziej aktualną. O. Maksymilian, aczkolwiek nie był przeciwny budowie kościoła, to jednak główny wysiłek poświęcał sprawie wydawnictwa, starają się przez prasę katolicką M.I. budować żywe świątynie Boże w duszach ludzkich”⁵⁴. Decyzję o budowie kościoła podjęto już w okolicach 1936 r., gdyż w „jednodniówce” z 28 listo-

⁴⁹ PMK nr 1141, 629.

⁵⁰ Por. G. Bartosik, *Pneumagogiczny wymiar...*, dz.cyt., 213.

⁵¹ PMK nr 518, 735.

⁵² PMK nr 868, 167.

⁵³ PMK nr 518, 735.

⁵⁴ *Konsekracja kościoła w Niepokalanowie*, Archiwum w Niepokalanowie,teczka Bazylika.

pada 1936 r. czytamy: „Zapadła decyzja, że kościół będzie się budować nie *vis a vis* stacji kolejowej [...], ale na górze przy szosie. [...]. Do budowy kościoła przystąpimy wczesną wiosną”⁵⁵. Prace przy kościele zaczęły się jednak dopiero 28 maja 1939 r. od poświęcenia krzyża, a następnie wylano fundamenty⁵⁶. Rozpoczęcie II wojny światowej przerwało budowę kościoła⁵⁷. Już na przełomie 1946 i 1947 r. rozpoczęto przygotowania do kontynuacji budowy⁵⁸. 30 czerwca 1948 r. położono pierwszą cegłę pod budowę kościoła⁵⁹. Razem z „Rycerzem Niepokalanej” w 1948 r. rozsyłano ulotkę *Budujemy kościół w Niepokalanowie*, zredagowaną przez o. Anzelma Kubita, ówczesnego gwardiana, o następującej treści: „Drodzy Czciociele Niepokalanej! [...] W Niepokalanowie zaczęliśmy budowę świątyni pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Już od dawna opinia publiczna domaga się postawienia tu świątyni”⁶⁰. Podobna ulotka *W holdzie Niepokalanej Matce* z opisem stanu budowy i prośbą o pomoc finansową na budowę kościoła ku czci Niepokalanej Matki, została wydana w kolejnym roku⁶¹. Prace budowlane przebiegały bardzo sprawnie, skoro wspomniany gwardian, pismem z 23 listopada 1949 r., wystosowuje prośbę o pozwolenie na odprawienie Mszy św. 8 grudnia, wspomnianego roku, pisze: „Od dwóch lat buduje się w Niepokalanowie kościół na przedwojennych fundamentach. Już w głównych częściach jest nakryty blaszanym dachem, mury stoją w surowym stanie. Może jednak pomieścić wiernych podczas nabożeństwa”⁶². Co ciekawe w argumentacji przełożony klasztoru stwierdza, że: „Kościół wzniesiony jest pod wezwaniem Matki Bożej Niepokalanej, więc chcielibyśmy w to Jej święto odprawić w nim pierwszą uroczystą Mszę św.”⁶³. Poświęcenia kościoła dokonał 10 kwietnia 1950 r. o. Anzelm⁶⁴. Konsekrację, której dokonał bp Wacław Majewski⁶⁵, zaplanowano na 3 października 1954 r., w przededniu uroczystości św. Franciszka, założyciela Zakonu, w Maryjnym Roku Jubileuszowym⁶⁶ i w setną rocznicę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu NMP. Podczas konsekracji „ołtarz frontowy otrzymał ten sam tytuł, co kościół: Najświętszej

⁵⁵ *Z życia Niepokalanowa*, 28 XI 1936 r., 6.

⁵⁶ J.A. Książek, *Kalendarium Niepokalanowa 1927–1977*, w: *Studia o błogosławionym Maksymilianie*, t. II, red. J.A. Książek, Niepokalanów 1981, 143.

⁵⁷ Por. *Konsekracja...*, dz.cyt.

⁵⁸ Por. J.A. Książek, dz.cyt., 143.

⁵⁹ Por. tamże, 144.

⁶⁰ J.W. Grzybowski, *Niepokalanów*, t. 9, Niepokalanów 1977, 251–254.

⁶¹ Por. tamże, 264.

⁶² *List do Najprzewielebniejszej Kurii Metropolitalnej*, z 23 listopada 1949, w: Archiwum w Niepokalanowie,teczka Bazylika.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ J.W. Grzybowski, dz.cyt., 395.

⁶⁵ Konsekracji pierwotnie miał dokonać kardynał Wyszyński, o czym sam pisze w liście z Komańczy 16 marca 1956 r. do o. Prowincjała: „Było moim gorącym pragnieniem usłużyć tej świątyni – konsekracją, którą Wam przyrzekłem. Niestety, wolą Bożą było, bym z tej radości złożył ofiarę” *List do o. Prowincjała Zakonu Franciszkanów w Warszawie*, w: S. Wyszyński, *Dziela zebrane*, t. III: 1956–1957, red. M. Bizan, Warszawa 1999, 639.

⁶⁶ J.W. Grzybowski, dz.cyt., 395.

Maryi Panny Niepokalanej, Pośredniczki Łask Wszelkich”⁶⁷. Z dostępnych dokumentów wynika, że, praktycznie do samej konsekracji, kościołowi nadawany był tytuł Matki Bożej Niepokalanej. Jednak ostatecznie przyjmuje on tytuł Niepokalanej Wszechpośredniczki Łask „gdyż Niepokalanów – w myśl o. Maksymiliana – opiera się na tych dwóch przywilejach Maryi: Niepokalanym Poczęciu i Wszechpośrednictwie Łask”⁶⁸. W takim razie należy zastanowić się jak doszło do zmiany tytułu? Na podstawie archiwaliów można wysnuć pewną, bardzo prawdopodobną hipotezę. W „Echu Niepokalanowa”⁶⁹ od maja 1953 r. pojawiają się artykuły *O Wszechpośrednictwie Niepokalanej*, autorstwa o. Witalisa Jaśkiewicza, który broni w nich tego tytułu, łącząc mocno Niepokalane Poczęcie z szafarstwem łask. Zaprasza także do dyskusji: „Na tematy zagadnień, które będą tu poruszane, od razu niniejszym otwieram dyskusję, w której każdy [...] może wziąć udział”⁷⁰. Kluczem do odpowiedzi na pytanie, jak doszło do zmiany tytułu kościoła, może stać się postanowienie, potwierdzone pismem prowincjała o. Augusta Rosińskiego, z 4 stycznia 1954 r., czyli kilka miesięcy po ukazaniu się artykułów, a jednocześnie ponad pół roku przed konsekracją kościoła: „Decyzją Definitorium Prowincji Niepokalanego Poczęcia N.M.P. w Polsce gwardianem w Niepokalanowie został wybrany o. Definitor Dr. Wiatalis Jaśkiewicz”⁷¹. Możliwe, że to właśnie o. Witalis jako propagator tytułu Wszechpośredniczki Łask i gwardian Niepokalanowa w czasie ostatecznego przygotowania do konsekracji, miał wpływ na nadanie tego tytułu kościołowi.

5. TEKSTY MSZY ŚWIĘTEJ NA UROCZYSTOŚĆ PATRONKI BAZYLIKI

W 2020 r., o. Wiesław Pyzio, przełożony Prowincji Matki Bożej Niepokalanej Zakonu Braci Mniejszych Konwentalnych, do której przynależny klasztor Niepokalanowski, wystosował pismo do braci z prowincji, w którym informuje, że poprosił Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów o przywrócenie obchodów 7 maja, w randze uroczystości Wszechpośredniczki Łask. Powodem zaniku takich obchodów prawdopodobnie była reforma kalendarza liturgicznego po Soborze Watykańskim II⁷², gdyż jeszcze za życia św. Maksymilian starał się, aby kult Wszechpośredniczki Łask, który mocno jest związany z założonym przez niego Rycerstwem Niepokalanej, był sprawowany oficjalnie, choćby tylko w Niepokalanowach⁷³, poprzez oficjum i Mszę św. z formularza o Pośredniczce Wszelkich Łask, na co w tamtych czasach Stolica Apostolska wydawała

⁶⁷ Tamże, 396.

⁶⁸ *Echo Niepokalanowa*, XIX (1954), nr 19, 8.

⁶⁹ *Echo Niepokalanowa*, XVIII (1953), nr 10–21.

⁷⁰ *Echo Niepokalanowa*, XVIII (1953), nr 10, 5.

⁷¹ *Dekret nominacyjny na gwardiana Niepokalanowa*, w: Archiwum Prowincji Niepokalanego Poczęcia NMP,teczka personalna – o. Witalis Jaśkiewicz.

⁷² Por. *Pismo o. Prowincjała*, z 29 kwietnia 2020 r., l.dz. 192/20, w: Akta klasztoru w Siedlcach.

⁷³ Święty Maksymilian planował założenie w różnych miejscach świata klasztorów na wzór Niepokalanowa w Polsce, pierwszy taki klasztor został założony w Japonii; por. PMK nr 264, 386.

pozwolenie⁷⁴. To życzenie św. Maksymiliana zostało zrealizowane i w 1934 r. w całym Zakonie, pod datą 31 maja, został wpisany obchód Wszechpośredniczki Łask⁷⁵.

W odpowiedzi na prośbę o. W. Pyzio, prokurator Zakonu⁷⁶ w swoim piśmie stwierdza, że „bez cienia wątpliwości obchody liturgiczne NMP Wszechpośredniczki Łask w dedykowanej Jej Bazylice Mniejszej w Niepokalanowie mogą być celebrowane jako uroczystość, zarówno w samej Bazylice jak też w Klasztorze przy nim się znajdującym”⁷⁷, jednocześnie jako formularz wskazane zostały teksty z Lekcjonarza i Zbioru Mszy o Najświętszej Maryi Pannie, zawarte pod numerem 30: „Najświętsza Maryja Panna Matka i Pośredniczka łaski”⁷⁸. Warto zwrócić uwagę na te teksty.

Teksty euchologiczne

Tekst modlitw pochodzi z *Proprium missarum Ordinis Fratrum Servorum beatae Mariae Virginis*⁷⁹, i nosi tytuł Najświętsza Maryja Panna, Matka i Pośredniczka łaski. Wskazuje to, że nie jest to tekst, mówiący o wszechpośrednictwie Maryi, co po Soborze Watykańskim II nie powinno dziwić, gdyż teksty soborowe mówią o Matce Bożej jako o Pośredniczce.

Teksty euchologiczne

W tekstach mszalnych Chrystus jest przedstawiany jako Twórca łaski (Ko⁸⁰), jako Jedyne Pośrednik (Md⁸¹, Pf⁸², MpK⁸³) prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek (Pf, AfW⁸⁴). Wcielenie drugiej Osoby Trójcy Świętej, jest jedynym i wyjątkowym wydarzeniem w historii świata (por. KKK 464) i początkiem kulminacyjnego wydarzenia w historii zbawienia, dokonanego w misterium paschalnym (por. KKK 461). Chrystus stając się w pełni człowiekiem, w pełni jest Bogiem. Jak wyznaje Sobór Chalcedoński: „doskonały w Bóstwie i doskonały w człowieczeństwie, prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, [...] przed wiekami zrodzony z Ojca co do Boskości,

⁷⁴ PMK nr 404, 590.

⁷⁵ Por. *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum s. Francisci Conventualium*, 31 (1934), 1–12, 84.

⁷⁶ *Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*, Niepokalanów 2020, kan. 207: „Prokurator, sprawując urząd generalny, ma za zadanie, na polecenie ministra generalnego, troszczyć się o sprawę Zakonu w Stolicy Apostolskiej”.

⁷⁷ *Pismo Prokuratora Generalnego Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych z dnia 9 marca 2020 r.* Prot. N. 46/20, w Archiwum Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Warszawie,teczka Kuria Generalna.

⁷⁸ Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie, Poznań 1998, 134–136 (dalej: ZNMP); Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie, Wydanie pierwsze poprawione, Poznań 2019, 132–135.

⁷⁹ *Proprium missarum Ordinis Fratrum Servorum beatae Mariae Virginis*, Curia Generalis OSM, Romae 1972, 36–37, za: ZNMP, 134.

⁸⁰ Kolekta, ZNMP, 135 (skrót: Ko).

⁸¹ Modlitwa nad darami, ZNMP, 135 (skrót: Md).

⁸² Prefacja, ZNMP, 136 (skrót: Pf).

⁸³ Modlitwa po komunii, 136 (skrót: MpK).

⁸⁴ Antyfony na wejście, ZNMP, 135 (skrót: AfW).

w ostatnich czasach narodził się co do człowieczeństwa z Maryi Dziewicy, Matki Bożej”⁸⁵. To właśnie zjednoczenie natur jest warunkiem pośrednictwa Chrystusa w udzielaniu zbawienia⁸⁶. W tym zjednoczeniu swój udział miała Maryja, jej „dziewicze macierzyństwo, było wydarzeniem, które bardzo silnie ingerowało w historię całej ludzkości i posiadało ogromne znaczenie dla całego dzieła zbawienia”⁸⁷. Dlatego też Maryja w omawianym formularzu mszalnym przedstawiana jest jako Ta, która nosiła „w czystym łonie prawdziwego Boga i Człowieka” (AfW) i „wydała na świat Twórcę łaski” (Ko). „Fundamentem wszelkiego współdziałania Maryi w odrodzeniu duchowym ludzi jest Jej Boże macierzyństwo”⁸⁸. Dlatego też teksty Antyfon na wejście pozdrawiają Maryję w tajemnicy jej Bożego Macierzyństwa. Ona to jest napełniona wszelką łaską, ze względu na to, że poczęła w swoim łonie Zbawiciela, a w ten sposób przywróciła światu prawdziwe życie i stała się Matką wierzących. Boża Rodzicielka jest „napełniona obfitością wszelkich łask” (AfW), co nawiązuje oczywiście do pozdrowienia Anioła „łaski pełna” (Łk 1, 28)

To Bóg jest przede wszystkim Tym, który obdarza nas łaską, a skarbiec łask, został otwarty poprzez misterium paschalne Chrystusa⁸⁹. Jednak Bóg, w zamyśle swej dobroci i miłości (Ko, Pf) postanowił, aby Maryja jako Matka Miłosierdzia z tego skarbcza łask udzielała tym, którzy Ją proszą (por. Pf). To pośrednictwo Maryi nie jest koniecznością, ale: „wywodzi się z [...] upodobania Bożego i wypływa z nadmiaru zasług Chrystusa” (KK 60). Także w kolejnych modlitwach Maryja jest ukazana w relacji do Chrystusa: Chrystus Twórca łaski, Maryja pomocnica w dziele odkupienia (Ko), Chrystus jedyny Pośrednik między Bogiem, a ludźmi, Maryja Matka i pomocnica Odkupiciela (Pf). Chrystus jest tym, od którego zależy Maryjne szafarstwo macierzyńskiej miłości (Pf). W tekstach modlitw ujawnia się jasno to, że Maryja jest Matką łaski i Pośredniczką, ale nie jest jej Twórcą, gdyż jak naucza Sobór Watykański II: „Macierzyńska zaś rola Maryi w stosunku do ludzi żadną miarą nie przyćmiewa i nie umniejsza tego jedynego pośrednictwa Chrystusa, lecz ukazuje jego moc [...] opiera się na Jego pośrednictwie, od tego pośrednictwa całkowicie zależy i z niego czerpie swoją moc” (KK 60).

Liturgia słowa

Księga Estery opowiada historię, która wydarzyła się na dworze perskim, za rządów króla Artakserksesa. Władca po oddaleniu swojej żony wybrał Esterę – Żydówką – na swoją małżonkę. Jej opiekun Mardocheusz, który także pochodził z Narodu Wybranego, nie chciał oddać czci Hamanowi – wezyrowi królestwa, przez co wydany został wyrok śmierci na wszystkich Żydów w królestwie. Estera

⁸⁵ Sobór Chalcedoński, *Definicja wiary*, 11, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński i polski*, t. 1, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2005, 223.

⁸⁶ Por. M. Paluch, *Traktat o Zbawieniu*, w: *Dogmatyka*, t. 3, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, 439.

⁸⁷ L. Scheffczyk, *Maryja. Matka i Towarzyszka Chrystusa*, Kraków 2004, 188.

⁸⁸ J. Lekan, *Nowe macierzyństwo Matki Odkupiciela*, *Salvatoris Mater* 3 (2001), nr 3, 135.

⁸⁹ Por. Z.J. Kijas, *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, w: *Dogmatyka*, t. 4, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, 505.

wstawia się u króla za swoim narodem i w ten sposób ratuje go od śmierci⁹⁰. Estera staje się tutaj typem Maryi, o czym zaświadcza ojcowie Kościoła, porównując wstawiennictwo królowej perskiej z wszechpotężnym orędownictwem Najświętszej Maryi Panny u Jezusa Chrystusa⁹¹. W tym kontekście warto spojrzeć na Maryję w Kanie Galilejskiej, która staje się nową Esterą. Wstawia się u swojego Syna, widząc małżonków w potrzebie. Jan Paweł II wyjaśnia ten fragment następująco: „Jest to więc pośrednictwo: Maryja staje pomiędzy swym Synem a ludźmi w sytuacji ich braków, niedostatków i cierpień. Staje «pomiędzy», czyli pośredniczy, nie jako obca, lecz ze stanowiska Matki, świadoma, że jako Matka może – lub nawet więcej: «ma prawo» – powiedzieć Synowi o potrzebach ludzi. Jej pośrednictwo ma więc charakter wstawienniczy: Maryja «wstawia się» za ludźmi. Ale nie tylko to: jako Matka równocześnie chce, aby objawiła się mesjańska moc Jej Syna. Jest to zaś moc zbawcza, skierowana do zaradzenia ludzkiej niedoli, do uwalniania od zła, jakie w różnej postaci i w różnej mierze ciąży nad życiem ludzkim”⁹².

Maryja jest więc ukazania jako Ta, która z jednej strony pragnie dobra człowieka, widzi jego potrzeby i prosi o pomoc swojego Syna, ale także widzi pragnienie Boga, pragnienie udzielenia łaski zbawienia. Maryja, będąc Matką Jezusa, pragnie tego samego co On, a będąc naszą Matką pragnie naszego dobra. Szczególne pośrednictwo Maryi wynika z tego, że wiąże się z Jej macierzyństwem⁹³. To nadzwyczajne macierzyństwo zapowiada Psalm 67. Głosi on uniwersalne zbawienie *Jego zbawienie wśród wszystkich narodów*. I wzywa do radosnego głoszenia chwały Bożej na całej ziemi.

Jan Paweł II, omawiając ten Psalm, zwraca uwagę na werset 7: *Ziemia wydała swój owoc* i odnosząc się do nauczania ojców Kościoła, szczególnie Orygeneasa, stwierdza, że tą ziemią jest Maryja, a owocem tej ziemi Chrystus, szczególnie obecny w Eucharystii⁹⁴. W ten sposób, można stwierdzić, że teksty czytań odnoszą się bezpośrednio do tytułu formularza, Maryi, która jest Matką i Pośredniczką łask.

6. PODSUMOWANIE

Podsumowując, można dostrzec potrójną normę liturgiczną: *lex orandi – lex credendi – lex vivendi*. Święty Maksymilian, zachęcał do modlitwy do Maryi jako Wszechpośredniczki Łask. To przeświadczenie o potężnym wstawiennictwie Maryi przejawiało się tym, że patronką kościoła w Niepokalanowie została obrana Niepokalana Wszechpośredniczka Łask. Dziś wierni gromadzą się tam na sprawowaniu liturgii i proszą Maryję, aby Ona wstawiała się za nimi w modlitwie (*lex orandi*). Ta modlitwa może przyczynić się do poszerzenia i pogłębienia teologicznej

⁹⁰ Por. *Księgi Estery, Wstęp*, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2008, 552.

⁹¹ Por. S. Grzybek, *Księga Estery, Wstęp – przekład z oryginału, komentarz*, Poznań 1963, 59.

⁹² Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, 21.

⁹³ Por. tamże, 38.

⁹⁴ Jan Paweł II, *Audienca generalna, Psalm 67 – niech wszystkie narody wysławiają Boga*, 9 października 2002 r., L’Osservatore Romano, wydanie polskie, XXIV (2003) 1, 46.

refleksji na temat Wszechpośrednictwa, a możliwe, że i do oficjalnego podania do wiary tej prawdy (*lex credendi*). Ten przywilej Maryj, powinien mieć także wpływ na życie wiernych, którzy żyjąc na Jej wzór, mają być otwarci na działanie Ducha Świętego (*lex vivendi*). Ta otwartość i pełnienie woli Bożej w życiu codziennym jest także niesieniem różnorodnej łaski dla pozostałych ludzi.

BIBLIOGRAFIA

- ABC Rycerstwa Niepokalanej*, Niepokalanów 2004.
- Adaszkiewicz M., *Wszechpośrednictwo Maryi w nauczaniu św. Maksymiliana Marii Kolbego*, Niepokalanów 2006;
- Balter L., *Wszechpośrednictwo Maryi a jedyne pośrednictwo Chrystusa*, w: *Matka Odkupiciela, Komentarz do encykliki «Redemptoris Mater»*, red. S. Grzybek, Kraków 1988, 121–135.
- Bartosik G., *Mediatrix in Spiritu Mediatoris. Pośrednictwo Najświętszej Maryi Panny jako uczestnictwo w pośredniczącej funkcji Ducha Świętego w świetle teologii współczesnej*, Niepokalanów 2016;
- Bartosik G., *Pneumahagijny wymiar niepokalanego poczęcia Maryi*, w: *Tota pulchra es Maria. Materiały z ogólnopolskiego sympozjum mariologicznego z okazji 150 rocznicy ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Matki Bożej, Licheń, 17–20 maja 2004 r.*, red. J. Kumala, Licheń 2004, 187–216.
- Benedykt XIV, *Gloriosae Dominae*, w: *Opera Omnia in tomos XVII Distributa*, Prati 1846, t. XVI, 420–429.
- Benedykt XV, *List do kardynała Piotra Gasparriego (5 maja 1917)*, w: *AAS* 9 (1917), nr 9/1, 265–267.
- Bernardyn ze Sieny, św., *Sermo VI in festis B.M.V. de Anna*, 1, c. 2.
- Commentarium Ordinis Fratrum Minorum s. Francisci Conventualium*, 31 (1934), 1–12.
- Dziasek F., *Wszechpośrednictwo Najświętszej Maryi Panny*, w: *Gratia Plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*, red. B. Przybylski, Poznań–Warszawa–Lublin, 1965, 303–340.
- Eadmer, *Liber de excellentia Virginis Mariae; Patrologiae cursus completus. Series latina*, 159, Parisiis, 1854, 557–580.
- Echo Niepokalanowa, XVIII (1953), nr 10–21.
- Echo Niepokalanowa, XIX (1954), nr 19.
- Efrem Syryjczyk, *Ku chwale Bożej Rodzicielki Dziewicy Maryi*, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, red. S.C. Napiórkowski, t. I, Niepokalanów 1991, 69–72.
- Grzybek S., *Księga Estery, Wstęp – przekład z oryginału, komentarz*, Poznań 1963.
- Grzybowski J.W., *Niepokalanów*, t. 9, Niepokalanów 1977.
- Ireneusz, *Przyczyna naszego zbawienia*, w: *Ojcowie Kościoła greccy i syryjscy. Teksty o Matce Bożej*, red. S.C. Napiórkowski, t. I, Niepokalanów 1991, 24–25.
- Izydor bp Soluński, *Sermo in Dormitionem B.V. Mariae*, w: *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, 139, Parisiis, 1894, 118–164.
- Jan Paweł II, *Audiencja generalna, Psalm 67 – niech wszystkie narody wysławiają Boga*, 9 października 2002 r., w: *L'Osservatore Romano, Wydanie Polskie*, XXIV (2003) 1, 46.
- Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*.
- Kijas Z.J., *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, w: *Dogmatyka*, t. 4, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, 323–618.
- Kolbe M.M. św., *Pisma*, red. Paulin Sotowski, Niepokalanów 2008.
- Kolbe M.M. św., *Konferencje świętego Maksymiliana Marii Kolbego*, red. J.A. Książek, W.K. Kaczmarek, Niepokalanów 2018.
- Konsekracja kościoła w Niepokalanowie*, Archiwum w Niepokalanowie, teczka Bazylika.
- Konstytucje Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych*, Niepokalanów 2020.

- Krupa A.L., *Miejsce Maryi w kulcie Kościoła według bł. Maksymiliana Kolbego*, w: *Bł. Maksymilian Maria Kolbe. Dokumenty, artykuły, opracowania*, red. J.R. Bar, Niepokalanów 1974.
- Książek J.A., *Kalendarium Niepokalanowa 1927–1977*, w: *Studia o błogosławionym Maksymilianie*, t. II, red. J.A. Książek, Niepokalanów 1981, 141–149.
- Księgi Estery, Wstęp*, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 2008, 552.
- Kubit A., *List do Najprzewielebniejszej Kurii Metropolitalnej*, z 23 XI 1949 r., w: *Archiwum w Niepokalanowie*,teczka Bazylika.
- Lekan J., *Nowe macierzyństwo Matki Odkupiciela*, *Salvatoris Mater* 3 (2001), nr 3, 129–148.
- Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Wydanie pierwsze poprawione, Poznań 2019.
- Leon XIII, *Octobri Mense*, w: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. I. Bokwa, Poznań 2007, 297–298.
- Łaszewski W., *Pośrednictwo szczególne i wyjątkowe*, w: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. S.C. Napiórkowski, Lublin 1993, 99.
- Mszał rzymski dla diecezji Polskich*, Poznań 1986.
- Napiórkowski S.C., *Matka Pana (problemy – poszukiwania – perspektywy)*, Niepokalanów 1998.
- Napiórkowski S.C., *O wodociągu. Wprowadzenie, przekład i komentarze do kazania św. Bernarda z Clairvaux*, w: *Roczniki Teologiczne* 46 (1999), z. 4, 195–206.
- Napiórkowski S.C., *Solus Christus. Zbawcze pośrednictwo według „Księgi zgody”*, Lublin 1999.
- Nowy komentarz biblijny. Nowy Testament*, t. IV/1, *Ewangelia według św. Jana rozdziały 1–12*, red. S. Mędała, Częstochowa 2010.
- Paluch M., *Traktat o Zbawieniu*, w: *Dogmatyka*, t. 3, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2006, 235–467
- Paolo, M.Di, *Pismo Prokuratora Generalnego Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych z dnia 9 marca 2020 r.*, Prot. N. 46/20, w: *Archiwum Prowincji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Warszawie*,teczka Kuria Generalna.
- Pius X, *Ad diem illum*, w: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. I. Bokwa, Poznań 2007, 317–318.
- Pius IX, *Ineffabilis Deus*, w: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. I. Bokwa, Poznań 2007, 238–240.
- Pyzio W., *Pismo o Prowincjała*, z 29 kwietnia 2020 r., l.dz. 192/20, w: *Akta klasztoru w Siedlcach*.
- Rosiński A., *Dekret nominacyjny na gwardiana Niepokalanowa*, w: *Archiwum Prowincji Niepokalanego Poczęcia NMP*,teczka personalna – o. Witalis Jaśkiewicz.
- Scheffczyk L., *Maryja. Matka i Towarzyszka Chrystusa*, Kraków 2004.
- Sobór Chalcedoński, *Definicja wiary*, 11, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński i polski*, t. 1, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2005, 215–224.
- Sotowski P., *Opowieść o św. Maksymilianie*, Niepokalanów 2011.
- Sotowski P., *Rola Maryi w duchowym wzrastaniu i nauczaniu św. Maksymiliana Kolbego w świetle jego pism*, *Salvatoris Mater*, 2003 (5), nr 2, 190–226.
- Sotowski P., *Wkład bł. Maksymiliana Kolbego w staranie o ogłoszenie Dogmatu Wszechpośrednictwa NMP*, w: *Bł. Maksymilian Maria Kolbe. Dokumenty, artykuły, opracowania*, red. J.R. Bar, 363–371.
- Tarazjusz św., *Oratio in SS. Dei Matrem in templum deductam*, w: *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, 98, Parisiis, 1863, 1481–1520.
- Towarek P., *Modlitwa Sub Tuum praesidium: czas powstania, miejsce w liturgii oraz recepcja w kulturze muzycznej. Zarys problematyki*, *Vox Patrum* 41 (2021), t. 80, 239–268.
- Wyszyński S., *List do o. Prowincjała Zakonu Franciszkanów w Warszawie*, w: *Dzieła zebrane*, t. III: 1956–1957, red. M. Bizan, Warszawa 1999, 639.
- Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998.
- Z życia Niepokalanowa*, 28 XI 1936 r.

THE IMMACULATE MEDIATRIX OF ALL GRACES, AS THE TITLE OF THE MINOR BASILICA IN NIEPOKALANÓW

Summary

The idea of Virgin Mary as Mediatrix of All Graces has been present in the Church for centuries. This title was understood in different ways and many efforts were made to defend this Virgin Mary's privilege. At the turn of the 19th and 20th centuries the title appeared in the teaching of popes. It is not surprising that Saint Maximilian, the great worshiper of Our Lady the Immaculate also called Her Mediatrix of All Graces. Initially teaching the traditional science relating to that title and then creating a new way of proving that privilege.

Beginning the construction of the church, mentions St. Maximilian, that it is in honor of Mary Immaculate. Even after his death and after returning to the work on the basilica, interrupted by the Second World War, there was no mention of the title of Mediatrix of All Graces. On the basis of the archives, it can be concluded that only a few months before the consecration, probably thanks to the efforts of monastic father Vitalis Jaskiewicz, it was decided that the church would be called the Mediatrix of All Graces. In recent years the Apostolic See confirmed the rank of the ceremony in Niepokalanów on the 7 th of May and indicated that on that day the form of the Blessed Virgin Mary Mother and Mediatrix of all Graces should be used.

Key words: liturgy, basilica, Niepokalanów, Mediatrix of All Graces, St. Maximilian, title, church

Nota o Autorze

Ojciec **Daniel ŚLIWIŃSKI** OFMConv – franciszkanin konwentualny, student Specjalistycznych Studiów Teologicznych na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, asystent zakonny Ogólnopolskiej Franciszkańskiej Olimpiady wiedzy o św. Maksymilianie, duszpasterz.
Kontakt e-mail: sliwinski.daniel@gmail.com